

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: William Richter
 Härad: Albo Adress: _____
 Socken: Fågeltofta Berättat av: Anna Knutsson
 Uppteckningsår: 1928 Född år i Mänslanda

Uppteckningen rör

Ordstäf	1
Talesätt	1
Gåta	2
Ormen dör inte förrän efter solnedgången	5
Tjässan	7
Skausnuan	8
Skaumannen	9
Havande kvinna och lyte	10
Tydor	12
Säga upp rättor	13
Målsjukan os.v.	14
Visa "Lars petter"	16
" Hulda flicka ,du är så långt från mig	20
Skepnaden välte vedstackarna	23
Smörlycka	23
Mannen var varulv	24
Fann en gammal tand på äkern,läste ned den, ägaren till tanden spökade på natten	25
Sades ifrån innan ljus tände,skräddaren klippte pigan i kinden	26
Skydda hästarna mot maror,---marsten.	27

Acc.nr.

Anna Knutsson

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

1942

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1942

Det är inte något gille, om intet kar blir sönderslaget.

Här räcker jag dej min ärliga "labb", sa' "Tjuvabritta".

De' blir inga duvunga' av uggleägg.

Änkemannsorg och "albuastödar" (armbågstötar) gå fort över.

Dem som väljer bland alla, får till slut själva "rabbenolla".

När man talar om "döulen" (djävulen), så är han vid "göulen".
(gaveln)

(27 sid)

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

Anna Knutsson

Juli 1928.

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

De' står en "hong" på Viveröds slott. Han glor så vitt, han "ljör" (skäller) så "bætt", hans namn är Sagt, men det "getter" (gissar) du inte i kväll ?

(Sagt).

Varför springer haren över vägen ?

(Därför att han inte kan springa under den).

På vilken sida har hästen de flesta håren ?

(På utsidan).

På vilken sida faller haren, när han blir skjuten ?

(På den ludna sidan).

1942

Acc.nr.

Anna Knutsson

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vad är det , som går på huvudet? (Hästskosömnet).

Lilla 'Nätta'stod på'stätta', fallde ner och slos i kras.
Ingen man i denna lann lilla 'Nätta'bota kan ? (eller: ingen
man i denna lann 'finges', som kan bota 'na /henne/?)
(Ägget).

Det finns i Lappland men inte i Skåne. DET finns i solen
men inte i månen, och jag har det i min 'lomma'
(l-et i namnen).

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

4

Anna Knutsson

Juli 1928.

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåtor:

Tag täckelset av, två fingrar begrav, tag upp dem igen.
Jag menar, det smakade gott, min vän ?

Två svarta tattrar, fyra "lavralattra", en "rullebuss"
och en "svissvatt" ?

Ett hus fullt av mat, tunna väggar och inget tak ?

(Ägget).

1942

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter.

Juli 1928.

Anna Knutsson

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ormen dör inte förrän efter solnedgången, och det påstås, att fastän en orm är ituskuren på flera ställen på kroppen och bitarha ligga vitt åtskilda, så kan han samla bitarna och leva lika bra. Huvudet får då inte vara krossat, och så skall det vara före solnedgången.

När vitögat är grått på en människa, är hon 'ormögd'. Om en orm krupit in i en människa, så skulle hon - ett år där- efter på dagen - stå över kokande mjölk, så när ormen kände ångan från mjölken, skulle den komma fram, ty ormarna äro så glada vid mjölk.

På ett ställe var det en käring, som låg sjuk. Hon förbjöd pigan att lyfta på locket på en bytta, som stod i köket. Men naturligtvis tog nyfikenheten överhanden, och när hon lyfte på locket, slant där en orm ut. "Va'ska'du där?" skrek käringen inne från stugan. Jo, pigan undskyllde sig med, att hon råkade stöta till locket. Käringen fick själv gå upp och lägga ormen i byttan igen. - En tid efteråt dog käringen, och blev gjord i ordning och lagd i kistan. Då var där ju bråttom, så ingen tänkte på den mystiska byttan. Men så en dag - litet inna begravningen - kom piga att tänka på ormen, och hon tittade i byttan, men den var försvunnen. Den låg inne i likrummet på den dödas bröst. Ingen kunde taga den därifrån, och den fick följa med henne i graveh.

Den ormen skulle antingen vara "den Onde" själv eller någon av hans medhjälpare. Kvinnan skulle alltså sålt sin själ, och så skulle ormen vakta den.

1942

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

Anna Knutsson

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Tjässan" har visst varit till för att skrämmas med.
Man brukade säga: "Är du inte snäll, så ta'r "tjässan" dig! "

Acc.nr.

1942

Uppptecknat av William Richter

8.

8

Anna Knutsson

Juli 1928.

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Skausnuan" är inte så snäll. Hon vilseleder folk. I Ingelstads hd. tror man, att hon inte har något huvud. Hon har en rygg som ett "dröutatru", så man kan ju nog förstå, varför hon så sällan visar ryggen. Om någon råkar henne, så får han inte tända ljus eller säga något, när han kommer till sin bestämelseort, för då skulle något inträffa, sjukdom eller annat otyg.

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

Anna Knutsson

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Skaumannen" är en snäll man. Han brukar lysa folk hem om
nätterna.

1942

Acc.nr.

Anna Knutsson

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

Uppptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

10

Om en havande kvinna blev skrämnd, skulle hon böja sig ner och taga på marken. Hon skulle akta sig för att se, när det eldades i bakugn eller på en brand, för då fick barnet utslag. Hon fick inte heller stå i en dörr och sträcka ut armarna för då fick ungen "skriket", och inte heller krypa under något, för då kunde han lätt kvävas.

Gick hon över en gärdesgård, fick hon inte välta ner någon sten. Hon fick inte stå vid någon bäck och skölja tvätt, när sölen är nedgången.

Blodkorv fick hon inte äta, för då fick hon svår barnsäng.

För att få lätt barnsäng skulle hon krypa genom en fölhimna. Om då barnet blev en flicka, blev denna mara sedermera, eller en varulv, om det blev en pojke.

Den blivande modern får inte se harhuvud eller en yxa, som sitter i "huggebocken", för då får barnet "harskåra".

Är ett barn "vult" (sjukdom, som modern under grosses-tiden åsamkat barnet), och modern dör, skall det inte se ner i sin moders grav, för då skall "völbundenheten" visa sig strax efteråt.

Om någon fått "slaget", för att modern rört i blodet vid någon slakt, så kan ingen bota det utom modern, och visar det sig inte innan barnet är fyrtio år, så kommer det inte, för då är barnet "lydenslös".

Om ett barn fått "utslag", för att modern under grosses-tiden någon gång sett på en brand eller på fyren i en bakugn, kan det botas, om någon tager av glöden i ugnen och kastar i vatten, eller också kan barnet kastas liksom en boll tre gånger framför fyren.

För "skriget" skall en, som aldrig sett barnet, stilla-tigande gå bort till grannens och stjäla ett föremål (en nyckel e.d.), som saknades mycket. På det så stulna skulle barnet ligga i nio dygn.

För "vuld", skall modern eller fadern, om intet annat hjälper, tjugo gånger gapa över barnet tjugo nätter i rad vid midnatt. De få heller inte tala om det för någon, för då misslyckas det.

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

Anna Knutsson

Juli 1928.

Månslanda;

Fågeltöfta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När röken slår nedåt, blir det regn.

När en fågel knackar på fönsterrutan, blir det dödsfall
i det huset.

Dödsfall förestår även, då det blir "död rand" i brödet.

När ugglan skriker, blir det "böst" (fult väder).

1942

13
13

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Anna Knutsson

Juli 1928.

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Första gången grodorna hördes kväka om våren skulle den, som ville ha råttorna uppsagda, fråga någon : "Nu kväka grodorna, var skall man göra av råttor och möss ?" -

Den tillfrågade skall svara, vart de skola hän, antingen de skola skickas till grannens eller till något annat ställe.

Så blevo råttorna uppsagda, och de måste giva sig åstad till den utpekade platsen.

--
1942

Acc.nr.

Uppptecknat av William Richter

Juli 1928.

Ber. Anna Knutsson

Månslunda,

Fågeltoftasn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Målsjukan: Denna var början till bleksot, möjligen engelska sjukan. Den sjuka fick besöka en "klok" och blev uppmätt med ett snöre. Och så läste den kloka över patienten, men vad vet ingen, ty hon läste tyst utom det sista : "I hans namn", som hon sade högt. Sedan fick den sjuka en tygremsa om benet, som skulle sitta kvar till den nionde dygnet, då sjuklingen åter skulle visas för den kloka. Detsamma skulle upprepas två gånger till. Alltså skulle sjukdomen vara överstånden efter tjugosju dagar.

För vissa sjukdomar användes "tamboxringar?" i öronen. Ett slags sjukdom kallades "hylleblest". Hela kroppen blev full med röda fläckar. Botas genom tvättning med mosilad mjölk och "loastick".

Ett medel mot utslag: Barnet tvättas med vatten ifrån en bäck, som tages motströms. Sedan skall svavelstickor tändas och kastas i vattnet - och även vattnet, som barnet tvättats i - skall kastas i bäcken igen, medströms. Det skall vara i fastan, och innan solen gått upp.

"Frossan" är också en svår sjukdom. Den botas genom att makens byxor lägges över patienten.

Vårtor avlägsnas genom att knutar slås på en ulltråd, en för varje vårta. Sedan lägges tråden under en sten, som efteråt icke får beträdas.

Annat medel mot vårtor. En gång det eldas i bakugnen skall man taga ett saltkorn för var vårta och kasta in i elden. Huvudet får antingen vara ombundet, eller också får man hålla kviekt för öronen, ty smällarna efter saltkornen få icke höras. Det skall vara grovt salt, som användes.

1942

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

Inez Leo

Månslunda.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

Lars Petter.

På grevens gods Lars Petter i trasor synes gå,

de stora herrgårdssvinen han vaktade därpå.

Av vem Lars Petter föddes, av vem han var och allt.

Han visste själv det inte, blott att han frös och svalt.

Men allt vad smutsigt heter, man honom göra bad.

De fina godsets herrar han tjänade som slav.

I stallet fick han ligga, då kölden small i knut,

då hästarna ha täcken, men Lars ej minsta klut.

Den enda, som Lars Petter en blick av ömkan gav,

var godsets yngsta dotter ett barn, som himlen gav.

de kräseliga rätter, som henne räcks var dag,
hon gömde åt Lars Petter, så arm, så sjuk, så svag.

Då började gossen gråta och såg sig litet om
uppå den unga flickan, som rodnade var gång.
"Det kan en gång hända, att jag kan ge igen.
Så har i drömmen viskat, en röst från himmelen.

Adjö, för denna gången! Nu ses vi inte mer.
Men räck mig hit den blomman, som Ni i handen bär."
Och flickan räckte blomman med hand så fin, så späd.
"Låt mig den handen kyssa?" - "Ja, gärna, munnen med".

Det var den första gången, jag Herrens nattvard fått.
Jag kände mig så lycklig, och mer jag drömde blott.
Jag drömde då så mycket, som aldrig kan slå in.
Jag drömde då, förlåt mig! Jag drömde, Du var min.

1942

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

183

Herre Gud, i himlen, visst har jag drömt det så.

Låt även då detsamma i sin fullbordan gå."

Så talade Lars Petter och som en pil flög bort.

På greveliga godset han syntes ej så fort.

Men åtta år därefter, kom där en vagn så grann
till slottets marmortrappa, i vagnen satt en man.

Han syntes hög och reslig, med bleka, ädla drag,
för godset under klubban just skulle gå idag.

En blick i fönstret syntes av en förgråten mö,
utbreder sig en rodnad på hennes kinder små.

Han träder nu i salen, auktionen börjar gå.

"Jag bjuder dubbla summan! Här ligger pengar! Slå!"

Se'n gick han in till greven, där han förkrossad satt.

"Behåll Ditt gods, Herr Greve, men hälsa Fröken att,"

-här börja han att stamma, -"men hälsa Fröken att

bland skatter uppå jorden, är hon min högsta Skatt.

1942

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

19

I sju år har jag grävat i Kaliforniens guld,
och skaffat millioner för hennes godhets skull.
Föraktad och förskjuten av alla, som jag var,
var hon min tröst i nöden, nu räddar hon sin far.

Så går hen ut ur salen, men greven fattar mod.
Och i densamma salen, där snart ett bröllop stod.
Där vigdes de tillsammans, de barndomsvänner två.
Och man kan nogsaamt finna, att Gud har ställt det så.

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

20

Inez Leo

Juli 1928.

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Hulda flicka, du är så långt från mig.
I rosenhagen har jag dig väntat,
i rosenhagen, i den gröna lund.

På mig att vänta behövde du väl ej.
Sök du din like ibland de rike,
ibland de rike, så gör du rätt!

Jag älskar varken guld eller rikedom.
Med mina händer och mitt arbete
skall jag försörja både dig och mig.

Jag älskar varken guld eller rikedom.
Ett troget hjärta det är det bästa,
det är det bästa, det försäkrar jag.

1942

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

21

En söndagsafton jag ej glömma kan.
Då stjärnan blänkte, jag på vännen tänkte.
Då kom ett brev: han är långt härifrån.

Den som jag älskar är ju inte här.
Han plöjer havets blåa bölja.
Han fruktar Gud och sin lilla vän.

Att vara sjöman är ett muntert liv.
När skratten ljuder och glasen klinga,
då få vi dricka champagnevin.

Champagnevin det släcker sorgens törst.
När andra sova, då få vi vaka.
Då få vi ensam på däckets gå.

Att vara allen' du behöver ej se'n.
Om någon frågar dig, kan du väl svara,
att jag är vännen din och du är min.

Acc.nr.

1942

Upptecknat av William Richter

Erik Leo

Juli 1928.

22

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jag kommer ihåg på ett ställe, där jag var med om hågot konstigt. Där brukade läggas upp höga vedstaplar, men aldrig ville de ligga som de skulle utan föllo omkull, hur väl de än lades. Jag tänkte taga reda på, hur det kunde komma sig, men man avrådde mig och menade, att det var bäst låta bli. Jag gick i alla fall ut en kväll och fick då se en karl stå vid en vedstack och trodde det var en granne, som tänkte stjäla ved. Jag smög mig fram, men figuren avlägsnade sig mer och mer. Jag efter-till slut springande- och tyckte mig ha hunnit fatt honom, då jag måttade ett slag mot honom, men jag slog i luften. Jag rusade åstad igen och föresatte mig att slå till honom. Jag var alldeles inpå honom och slog tre slag på nära håll, men det var bara tom luft och skepnaden försvann, och jag fick återvända med oför rättat ärende. Ingen hade velat tala om detta förut, men jag fick sedan höra, att flera sett samma som jag, men någon förklaring fick man aldrig.

1942

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Erik Leo

Juli 1928.

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo. hä. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

För att få god smörlycka skulle det rökas under
kärnan, men vad som användes mer än krut och svavel
kommer jag inte ihåg.

1942

2424

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Erik Leo

Juli 1928.

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En man och hans hustru gingo en dag och stackade hö. Mannen gick in i skogen, men innan dess sade han till hustrun: "Om där kommer en hund, så bliv inte rädd. Är han elak, så stick honom inte! Slå honom förr ifrån dig!" - En stund därefter kom där en hund, som bet henne i kjolen (en grön "knäppa"), men hon slog honom från sig med tjugan. Sen kom ju mannen igen, och då lade hans hustru märke till, att han hade gröna trådar mellan tänderna. - "Ack, är du en varulv?" sade hon, "det visste jag inte. - "Jo, det är jag", sa han. "Tack skall du ha, för du sa mig det!" - På så sätt blev han fri. Han kunde också ha sagt, att hans hustru skulle vara mara, så länge som han varit varulv. I så fall hade hon blivit en mara.

"Varulven" kan visa sig som en hund eller räv.

1942

25

25

Acc.nr.

Erik Leo

Månslunda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En gång gick en gubbe från S:t Olofs sn. till Brösarp. Ute på ett fält fann han plötsligt en gammal tand på marken och stoppade den på sig. Kommen hem låste han in den i sin byrå och lade sig sedan, men vaknade mitt i natten vid att en stor kraftig man i full rustning stod vid hans säng och såg mycket hotfull ut. Gestalten pekade på byrån, och då förstod mannen genast, vad det gällde och sade till honom att gå dit han hörde, så skulle han genast skaffa dit tanden, där han tagit den. Han steg upp och gick ånyo den långa vägen och lade tanden på sin plats, och se'n fick han åter ro, och vålnaden visade sig inte mer.

Acc.nr.

Erik Leo

Månslanda,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

1942

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

26

På ett ställe här ovanför i skogsbygden suto en kväll tjänstefolket jämte två byskräddare och pratade, medan de senare sydde. Rätt som de suto, ryste den ena pigan till och sa: " Det är långt och kallt till Sjöhus (Skärus? en gård i Andarrums socken, där alltid sades ifrån, innan ljus tändes, annars blev där ett rysligt väsen). Om I se'n en fjäder komma, så klipp inte i den! Slå förr till den!" De andra hörde i detsamma en susning, och de sågo en fjäder i luften. En av skräddarna klipp-te i den, men så kom han att tänka på, vad pigan sagt och såg bort mot stolen, men där låg endast hennes kläder. Dagen efter hade pigan ett sår i sidan. Hon var således en "mara!"

Acc.nr.

Erik Leo

Månslanda,

Fågeltöfta sn.

Albo hd. Skåne.

1942

Upptecknat av William Richter

Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Till skydd för hästarna mot maror hängdes en sten med ett självvuxet hål i (marsten). När då maran kom farande, for hon ut och in genom stenen. Hon kunde inte komma längre. Stenen skulle på en bjälke bakom hästen.

Silke inflätad i en piska kunde också användas mot maran. Men det var nog svårt piska henne, då hon var osynlig